

Atrakcyjność turystyczna Tatrzańskiego Parku Narodowego

Małgorzata Muszyńska-Kurnik

*Podbalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, Instytut Turystyki i Rekreacji,
ul. Kokoszków 71, 34-400 Nowy Targ, e-mail: malgorzatamk@go2.pl*

Słowa kluczowe: tatrzański park narodowy, turystyka, atrakcyjność

Keywords: Tatrzański National Park, tourism, attractiveness

Streszczenie

Badania atrakcyjności turystycznej różnych obszarów są prowadzone w Polsce od ponad siedemdziesięciu lat. Dotychczas jednak nie prowadzono takich analiz w odniesieniu do parków narodowych. Celem badań było opracowanie założeń metodycznych i przeprowadzenie analizy atrakcyjności turystycznej parków narodowych w Polsce. Dla ustalenia kryteriów określających atrakcyjność parków narodowych oraz nadaniu wymaganych w dalszej analizie wag poszczególnym kryteriom, powołano grupę ekspertów. Wyznaczono zestaw 11 kryteriów pozytywnych i 2 negatywnych.

Do analizy porównawczej atrakcyjności turystycznej parków narodowych zastosowano metodę Promethee (Preference Ranking Organization Methods of Enrichment Evaluation) oraz metodę Z. Hellwiga.

Według klasyfikacji ogólnej atrakcyjności turystycznej parków narodowych Tatrzański Park Narodowy zajął ósme miejsce. Wprowadzenie metody Z. Hellwiga zmieniło zasadniczo wynik analiz w przypadku Tatrzańskiego Parku Narodowego, zajął on drugie miejsce.

Wstęp

Parki narodowe tworzy się przede wszystkim w celu ochrony przyrody żywej i nieożywionej [21]. Obszar parku może być jednak udostępniony w celach naukowych, edukacyjnych i kulturowych, a także turystycznych i rekreacyjnych [21].

Badania atrakcyjności turystycznej różnych obszarów geograficznych mają w Polsce ponad siedemdziesięcioletnią tradycję. W 1937 r. Leszczycki [12] stosując metodę bonitacji punktowej ocenił stopień zagospodarowania i atrakcyjność turystyczną Podhala. Po drugiej wojnie światowej ze względu na potrzeby opracowania planów zagospodarowania przestrzennego kraju, stosując różne metody analizy atrakcyjności, przeprowadzo-

no wiele takich badań dotyczących zarówno całego kraju [1, 3, 7, 8, 14, 19, 23, 25] jak i poszczególnych obszarów [2, 6, 9, 18, 22, 24]. Przegląd badań poświęconych przydatności rekreacyjno-turystycznej różnych obszarów opisała ostatnio Muszyńska-Kurnik [15].

W niniejszej pracy przedstawiono założenia metodyczne niezbędne przy teoretycznej ocenie atrakcyjności turystycznej parków narodowych, poddając analizie Tatrzański Park Narodowy oraz przeprowadzono badanie atrakcyjności dwoma różnymi metodami.

Materiał i metody

W celu ustalenia kryteriów określających atrakcyjność parków narodowych powołano grupę ekspertów składającą się z: dwóch nauczycieli akademickich, zajmujących się badaniem naukowymi nad turystyką w parkach narodowych, dwóch zastępców dyrektorów parku narodowego, dwóch pracowników parku narodowego związanych z turystyką w parku, dwóch nauczycieli geografii o wieloletnim doświadczeniu turystycznym, oraz dwóch doktorantek przygotowujących prace doktorskie na temat turystyki w parkach narodowych.

Ekspersi zaproponowali zestaw 11 kryteriów pozytywnych i 2 negatywnych (tab. 1). Kryteria pozytywne wskazuje na osobliwości parku decydujące o jego atrakcyjności. Kryteria negatywne wskazują na czynniki obniżające atrakcyjność parku w oczach turysty. Następnie każdy ekspert przypisał punkty (w skali 1 do 10) poszczególnym kryteriom, co pozwoliło na wyznaczenie niezbędnych w dalszych analizach wag, jako miary względnej ważności kryteriów [16].

W tabeli 1 przedstawiono średnią, minimalną i maksymalną liczbę punktów przypisaną przez ekspertów poszczególnym kryteriom oraz wagę dla każdego kryterium. Ekspersi za najważniejsze kryteria pozytywne uznali zasoby przyrodnicze oraz różnorodność krajobrazową. Obydwa kryteria negatywne uzyskały taką samą ocenę w opinii ekspertów.

Dane liczbowe dotyczące poszczególnych elementów wchodzących w skład określonego kryterium atrakcyjności uzyskano na podstawie ankiety przeprowadzanej w każdym parku narodowym, danych statystycznych

publikowanych przez GUS oraz w wyniku analizy piśmiennictwa naukowego. Zostały one następnie poddane normalizacji [17], aby wartości były porównywalne.

Do analizy porównawczej atrakcyjności turystycznej parków narodowych zastosowano metodę Promethee (Preference Ranking Organization Methods of Enrichment Evaluation) [4]. Stanowi ona interaktywną procedurę analizy decyzyjnej, w toku której dokonuje się oceny poszczególnych elementów zbioru (w naszym przypadku parków narodowych). Umożliwia ona jednocześnie uwzględnienie wielu kryteriów oraz pozwala na ukazanie sytuacji danego elementu (parku narodowego) na tle pozostałych. Do przeprowadzenia analizy metodą Promethee użyto programu komputerowego Promcalc&Gaia V.3.3. – Multicriteria Decision Aid System 1992 autorstwa profesorów B.Mareschala i J.P. Bransa. Przeprowadzono także analizę nieuwzględniającą kryteriów skorelowanych (kryteria nr 2, 7, 9, 13 z tabeli 1). Korelację określono metodą Z. Hellwiga [16].

Wyniki

Rycina 1 prezentuje miejsce na skali atrakcyjności turystycznej 23 parków narodowych po uwzględnieniu w analizie wszystkich kryteriów metodą Promethee. Tatrzański Park Narodowy zajął ósme miejsce.

Na rycinie 2 porównano miejsce na skali atrakcyjności rekreacyjnej po uwzględnieniu wszystkich kryteriów i po zastosowaniu metody doboru kryteriów Z. Hellwiga. Wprowadzenie tej drugiej metody zmieniło zasadniczo wynik analizy w przypadku Tatrzańskiego Parku Narodowego, zajął bowiem drugie miejsce.

Dyskusja

Atrakcyjność turystyczna jest pojęciem złożonym. Stosowane jest zarówno do dużych obszarów [10, 13], jak poszczególnych obiektów lub elementów krajobrazu [5], natomiast dla odwiedzających określony obszar o jego

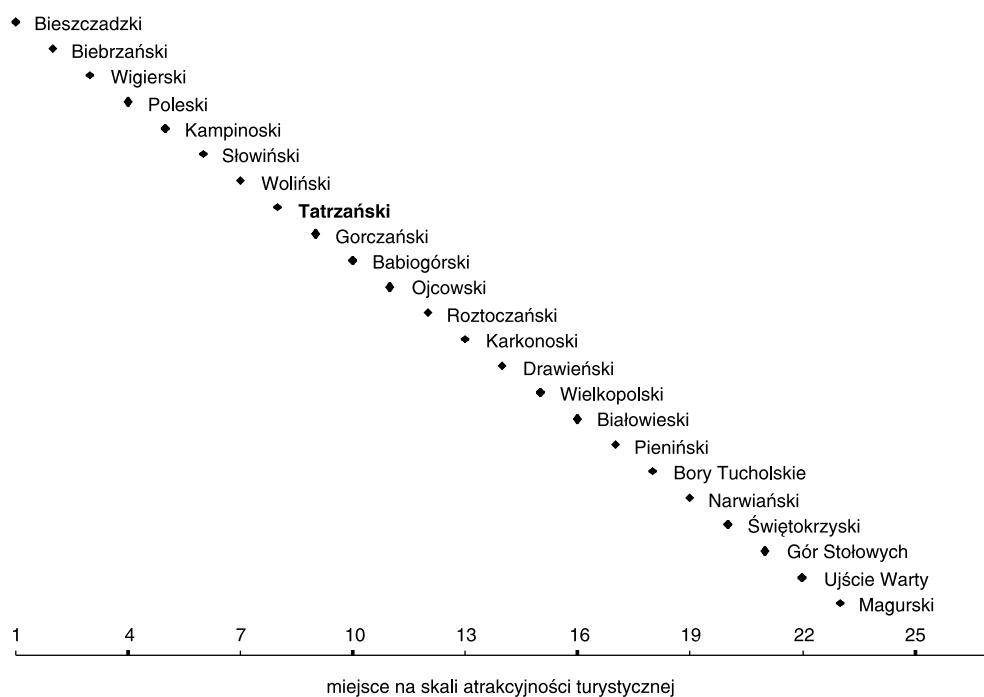
Tabela 1. Kryteria atrakcyjności turystycznej parku narodowego oraz zakres punktów przypisanych przez ekspertów, średnia liczba punktów oraz waga dla każdego kryterium

Table 1. The criteria of tourist attractiveness of the national park and the range of points assigned by the experts, the average number of points and the weight of each criteria

	Lp.	Kryteria atrakcyjności turystycznej	Zakres punktów	Średnia liczba punktów *	Waga
Kryteria pozytywne	1	Liczba certyfikatów międzynarodowych (Dyplom Rady Europy, Rezerwat Biosfery, Konwencja Ramsarska, Światowe Dziedzictwo Ludzkości, Morski Obszar Chroniony, Certyfikat Pan Parks)	1–10	6,9	0,08
	2	Zasoby przyrodnicze (liczba występujących w parku gatunków flory naczyniowej, fauny – ptaków i ssaków)	5–10	9,3	0,11
	3	Różnorodność krajobrazowa (występowanie w danym parku różnych form krajobrazowych np. góry, jeziora, rzeki, lasy, wzniesienia)	1–10	8,9	0,07
	4	Długość wszystkich typów szlaków (pieszych, konnych, rowerowych, żeglarskich, kajakowych, narciarskich zjazdowych, narciarskich śladowych, skitourowych, innych) na ha powierzchni parku	3–10	6,3	0,06
	5	Liczba punktów widokowych (liczba sztucznych i naturalnych punktów) na km długości szlaków turystycznych	2–10	7,9	0,09
	6	Różnorodność form turystycznych (liczba form turystycznych, które według dyirekcji parku narodowego można uprawić na terenie parku)	1–10	4,4	0,09
	7	Możliwość noclegu dla odwiedzających park (suma liczby schronisk, domów wczasowych, kempingów)	2–10	5,3	0,05
	8	Pozostała infrastruktura turystyczna (schrony, przystanie, wyciągi narciarskie)	1–10	6,3	0,05
	9	Infrastruktura dydaktyczna (suma liczby ścieżek dydaktycznych, ośrodków dydaktycznych, muzeów przyrodniczych, muzeów parku, wyposażenie ośrodków dydaktycznych tj. komputery, rzutniki pisma, sprzęt laboratoryjny)	5–10	7,5	0,06
	10	Możliwość korzystania z usług przewodników (możliwość zwiedzania parku z przewodnikiem, możliwość uczestniczenia w kursie przewodnickim w parku)	1–8	4,8	0,07
	11	Współpraca z gminą, organizacja imprez folklorystyczno-kulturalnych (ocena parku współpracy z okolicznymi gminami, liczba organizowanych wspólnie imprez)	1–8	4,7	0,10
Kryteria negatywne	12	<i>Liczba turystów na 1 km szlaków turystycznych (liczba turystów, którzy w ciągu całego roku odwiedzają park, na 1 km szlaku)</i>	3–10	7,0	0,08
	13	<i>Stan zniszczenia parku (suma zniszczeń roślinności, ścieżek, tablic informacyjnych)</i>	6–10	8,0	0,09

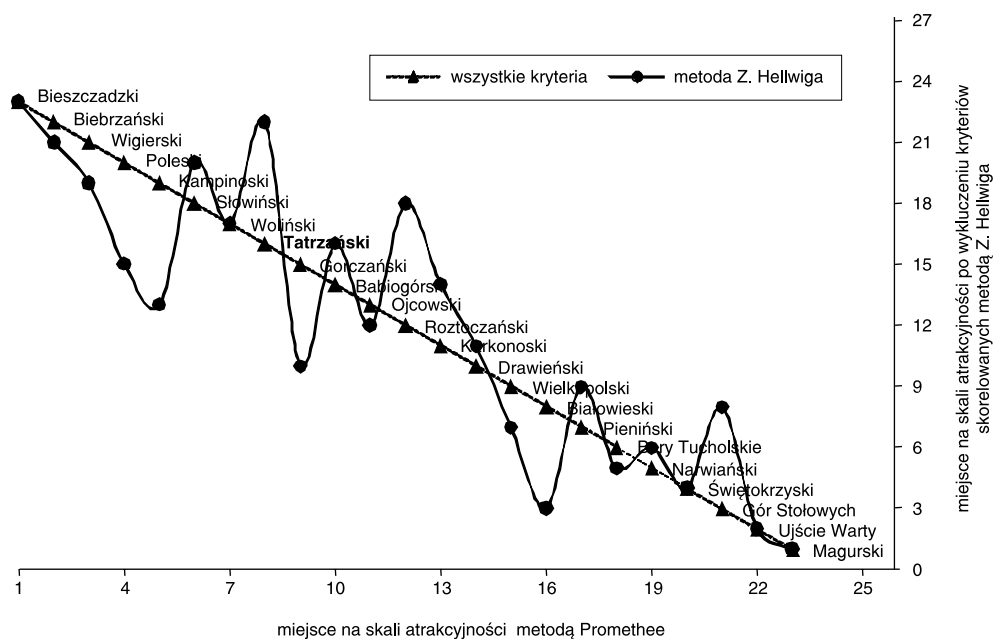
Kursywą oznaczone są kryteria negatywne.

* bez punktów skrajnych

Ryc. 1. Atrakcyjność turystyczna parków narodowych – klasyfikacja ogólną metodą Promethee

Fig. 1. Tourist attractiveness of national parks – general rating by Promethee

Ryc. 2. Porównanie dwoma metodami miejsc parków na skali atrakcyjności turystycznej

Fig. 3. Comparison of two methods place of parks on a scale of tourist attractiveness

atrakcyjności decyduje zazwyczaj jakaś określona cecha, która w wymierny sposób przyczynia do podjęcia decyzji o odwiedzeniu tego obszaru [11]. Do cech tych zalicza się między innymi walory krajobrazu naturalnego, klimat, pomniki historii lub przyrody, czy po prostu interesujące obiekty turystyczne. W teoretycznej ocenie atrakcyjności turystycznej określonych obiektów wszystkie te cechy muszą być uwzględnione jednocześnie.

Atrakcyjność turystyczna jest ponadto pojęciem względnym, a sposób jej odbioru zależy od subiektywnych odczuć odbiorcy. Każdy człowiek inaczej postrzega i wartościści otaczającą go przestrzeń, w wypadku niniejszej pracy park narodowy.

Analiza atrakcyjności turystycznej dowolnego obszaru wymaga wyboru metody analizy i określenia kryteriów atrakcyjności, co jest jednocześnie elementem

wymaganym w niektórych metodach analizy. Celem zbiektyzowania wyznaczonych kryteriów atrakcyjności w prezentowanym badaniu powołano grupę ekspertów. W innych badaniach grupa ekspertów była niekiedy liczniejsza [20]. Ponieważ obliczając średnią liczbę punktów odrzucono wartości skrajne, zwiększenie liczebności grupy ekspertów nie spowodowałoby znacznej zmiany tej wartości.

Eksperti przy wyborze kryteriów ograniczyli się tylko do walorów „wewnętrznych” parku, Nie uwzględniono natomiast walorów takich jak: dostępność komunikacyjna, położenie w pobliżu miejscowości atrakcyjnej turystycznie, dostępność parku w ciągu całego roku czy też liczba dni słonecznych.

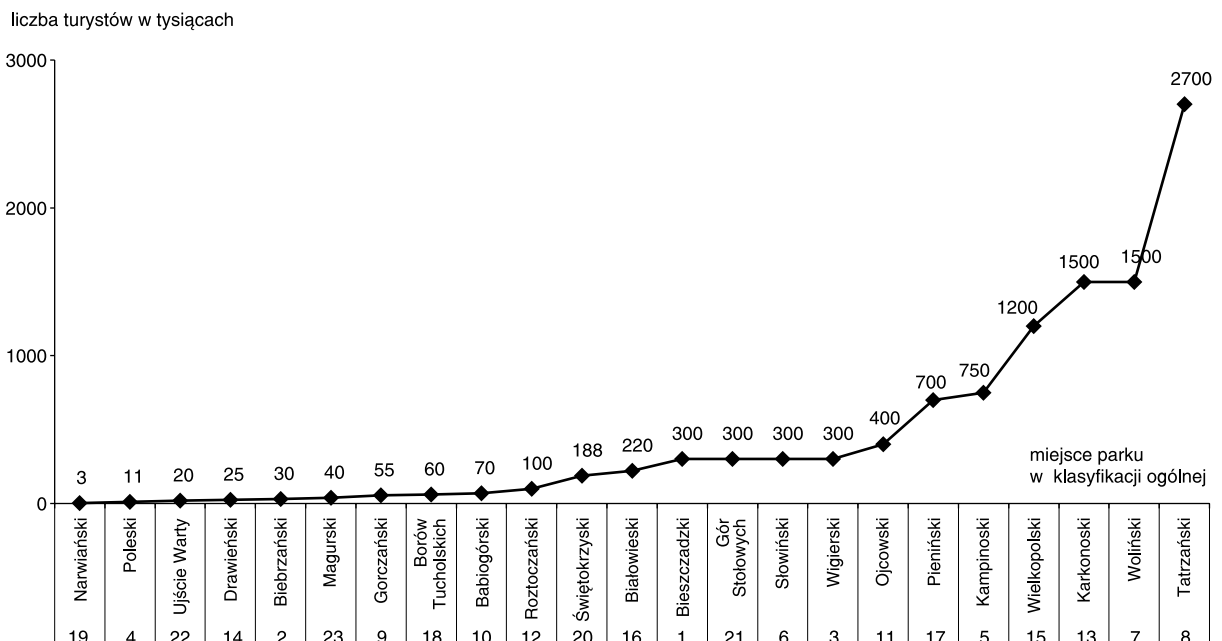
Z założenia przyjęto, że analiza wielokryterialnej atrakcyjności rekreacyjno-turystycznej zostanie przeprowadzona metodą Promethee, która pozwala na ocenę parku poprzez jego porównanie z innymi parkami na podstawie określonych kryteriów. Metoda ta ma szereg zalet. Po pierwsze pozwala na pokazanie zróżnicowania parków wynikającego z jednoczesnego uwzględnienia wielu cech zdefiniowanych w 13 kryteriach. Po drugie umożliwia uwzględnienie nieporównywalności parków, wynikającej z tego, że jeden park jest bardziej atrakcyjny z powodu jednego kryterium, ale jest mało atrakcyjny z powodu innego kryterium, a w drugim parku sytuacja jest odwrotna. Po trzecie istnieje możliwość przypisania poszczególnym kryteriom wag, które je różnicują.

Dla porównania uzyskanych rezultatów przeprowadzono także drugą analizę wykorzystując metodę doboru cech Z. Hellwiga. Przy założeniu, że każde kryterium niesie informację, metoda ta eliminuje kryteria, które dublują informację [16]. Wyniki przeprowadzonych

analiz w znacznym stopniu się pokryły, w szczególności w przypadku parków, które znalazły się najwyżej i najniżej na skali atrakcyjności. Pewne różnice stwierdzono natomiast w przypadku parków położonych w środkowej części skali atrakcyjności (również w wypadku Tatrzańskiego Parku Narodowego).

Teoretyczna atrakcyjność parku narodowego nie musi pokrywać się z powszechnym przekonaniem o atrakcyjności danego parku, a szczególnie z poglądem, że liczba odwiedzających najlepiej odzwierciedla atrakcyjność parku. W Polsce najliczniej odwiedzanym parkiem jest Tatrzański Park Narodowy (2700 tys. odwiedzających), który w przeprowadzonej analizie znalazł się na ósmym miejscu (ryc. 3) i na drugim po eliminacji kryteriów skorelowanych. Tak liczna grupa turystów w tym parku jest związana z niespotykanym nigdzie indziej w Polsce krajobrazem (jedyne góry typu alpejskiego) oraz z dobrze wytyczonymi szlakami turystycznymi. Nie bez znaczenia jest też moda na odwiedzanie pobliskiego Zakopanego.

Przeprowadzona analiza odzwierciedla ogólną, wynikającą z jednoczesnego uwzględnienia wielu kryteriów, atrakcyjność turystyczną polskich parków narodowych. Zupełnie inaczej może wyglądać klasyfikacja parków ze względu na poszczególne walory. W przeprowadzonej analizie nie znajduje również odbicia cel odwiedzin parku. Niektóre osoby odwiedzają parki narodowe w celach rekreacyjnych, inne przyjeżdżają ze względu na możliwość obserwowania nie spotykanej gdzie indziej przyrody, jeszcze inne poszukują wiedzy odwiedzając ośrodki dydaktyczne, muzea i wystawy lub też wędrując ścieżkami dydaktycznymi. Dla niektórych park jest miejscem uprawiania turystyki aktywnej.

Ryc. 3. Porównanie liczby turystów odwiedzających parki z miejscem parku na skali atrakcyjności turystycznej

Fig. 3. Comparing the number of tourists visiting parks with park's place on the scale of tourist attractiveness

Touristic attractiveness of Tatrzański National Park

Touristic attractiveness of different geographical areas in Poland has been studied for more than seventy years. However, there are no works concerning the national parks. The aim of this study was to set up the methodological assumptions necessary for the attractiveness analysis and to perform such an analysis for the Polish national parks. The group of experts defined 11 positive and 2 negative criteria of a national park's touristic attractiveness and assigned a weight to each criterion.

The Promethee and Z. Hellwig's methods were applied to analyze the touristic attractiveness of Polish national parks. The results of Promethee analysis show that Tatrzański National Park occupies the eighth position. After applying Hellwig's criteria, the park moved to the second position.

Literatura

- Baranowska-Janota M., 1973. Ocena środowiska geograficznego dla turystyki zimowej. W: Główne problemy rozwoju turystyki zimowej w Polsce, Warszawa-Kraków.
- Bartkowski T., 1971. Ocena atrakcyjności dla wypoczynku środowiska geograficznego nadbałtyckich obszarów pojeziernych od Skagerraku po jezioro Onega. Sprawozdanie PTPN, Warszawa.
- Bartkowski T., 1970. Metody podziału kraju na mikroregiony dla potrzeb oceny środowiska geograficznego. Zeszyty naukowe UAM, Geografia nr 9, Poznań.
- Brans J.P., Mareschal B., 1990. The Promethee Methods for MCDM, The Promclac, Gaia and Bankadvisor Software, w: Bana Costa, Carlos A. (red.), Readings in Multiple Criteria Decision Aid, Springer-Verlag: 216–252.
- Gotfryd M., 2007. Atrakcyjność turystyczna zamków w województwie małopolskim. Prace Geograficzne, Instytut Geografii i Geografii Przestrzennej UJ z. 117: 43–52.
- Jankowski I., 1981. Próba oceny walorów turystycznych metodami matematycznymi na przykładzie woj. Kieleckiego. Studia Kieleckie 4/32.
- Kostrowicki A.S., 1975. Podejście systemowe w badaniach nad rekreacją. Przegląd Geograficzny 47, z. 2.
- Kostrowicki A.S., 1970. Zastosowanie metod geobotanicznych w ocenie przydatności terenu dla potrzeb rekreacji i wypoczynku. Przegląd Geograficzny 42, z. 2.
- Kosztyłowicz M., Mityk J., 1980. Zastosowanie metody porządku liniowego w typologii terenów krajoznawczo-turystycznych w Górach Świętokrzyskich. Studia Kieleckie 1/25.
- Krahel S., 2005. Atrakcyjność turystyczna Giżycka. Prace Geograficzne 35: 219–238.
- Kruczek Z., Socha S., 1999. Geografia atrakcji turystycznych Polski. Ostoja, Kraków.
- Leszczycki S., 1937. Zagadnienia geografii turystyki. Komunikaty Studium Turystyki UJ, 2, Kraków.
- Matuszewska D., 2003. Funkcje turystyczne i konflikty w wybranych parkach narodowych Polski północno-zachodniej. Wydawnictwo Bogucki, Poznań
- Milewska M.J., 1963. Rejony turystyczne Polski. Stan obecny i potencjalne warunki rozwoju. Prace Geograficzne IG PAN, nr 43, Warszawa.
- Muszyńska-Kurnik M., 2007. Atrakcyjność rekreacyjno-turystyczna polskich parków narodowych. Rozprawa doktorska, Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie.
- Nowak E., 1990. Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych, PWE, Warszawa: 34.
- Rapacz A., 2004. Współpraca i integracja w turystyce w euroregionie Nysa w perspektywie członkostwa w Unii Europejskiej, Wydawnictwo AE, Wrocław: 60.
- Rutkowski S., 1978. Planowanie przestrzenne obszarów wypoczynkowych w strefie dużych miast. PWN, Warszawa.
- Siemiątkowska U., Kaczmarska G., 1968. Kwalifikacje terenów dla różnych form rekreacji metodą waloryzacji. Miasto nr 3.
- Tarasionak A.I., 1999. Atrakcyjność turystyczna parków narodowych i problem rozwoju turystyki alternatywnej na Białorusi. W: Wyrzykowski J. (red.), Uwarunkowania rozwoju turystyki zagranicznej w Europie Środkowej i Wschodniej, Mar Mar, Wrocław.
- Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. Dz.U. nr 92, poz. 880.
- Warszyńska J., 1974. Ocena środowiska naturalnego dla potrzeb turystyki (na przykładzie woj. Krakowskiego). Zeszyty Naukowe UJ, Prace Geograficzne z. 36.
- Warszyńska J., 1970. Waloryzacja miejscowości z punktu widzenia atrakcyjności turystycznej. Zeszyty Naukowe UJ, Prace Geograficzne z. 27.
- Wilgat T., 1971. Zagadnienia terenów rekreacyjnych w województwie lubelskim. Miasto nr 3.
- Wyrzykowski J., 1975. Walory wypoczynkowe środowiska przyrodniczego Polski w świetle aktualnego stanu badań. Zeszyty Naukowe Turystyki nr 2–3.

